

JAN KŘIPAČ / 27. 2. 2017

Letos v září

V roce 1962 natočil dramaturg, scenárista a pedagog FAMU František Daniel svůj druhý – a zároveň poslední – celovečerní film. Způsobem ztvárnění milostného příběhu dvou teenagerů se pokusil přiblížit k soudobým stylovým tendencím v hrané kinematografii počátku šedesátých let.

Hned první záběr, který tvoří zároveň celou úvodní titulkovou sekvenci filmu, prozrazuje Danielovy inspirace v dobových trendech. Kamera s jasným odkazem na Bergmanovo *Léto s Monikou* snímá zblízka tvář hlavní hrdinky, jež se dívá přímo do objektivu. Dlouhý upřený pohled vypovídá o její vnitřní síle, touze a odhodlání jít za svým snem. Po chvíli se kamera od hrdinky odpoutá a v kruhovém oblouku zachycuje realitu všedního dne na rušné ulici uprostřed města. Záběr končí opět u dívčiny postavy – to vše bez tradiční doprovodné hudby, pouze za zvuků okolního světa.

Jasný příklon k veristickému stylu vyplývá z Danielova záměru vyprávět o prvním milostném vzplanutí hrdinky jednoduše, neodtažitě a pomocí prostředků tehdejšího moderního kina. Většinu scén – ať už denních, či nočních – snímá v reálném světle bez nadbytečného umělého přisvícení. Přírodní světlo letního dne nebo ostré večerní neony jsou součástí prostředí, do něhož hrdinka patří. Film, v němž převažují exteriérové scény, se natáčel v reálech Hradce Králové a pouze několik bytových sekvencí bylo realizováno v hostivařském ateliéru.

Dalším typickým rysem veristické kinematografie, který Daniel hojně zapojuje, je tzv. skrytá kamera. Hrdinčinu postavu nechává režisér snímat z větší vzdálenosti za pomocí teleobjektivu a transfokátoru, aby umožnil její přirozenou interakci s okolím. Scéna, v níž dívka potkává na ulici náhodné chodce a vstupuje s nimi do kontaktu, připomíná obdobné situace z *Křiku* (1963) Jaromila Jireše nebo z *Postavy k podpírání* (1963) Danielova žáka Pavla Juráčka. Všechny tyto snímky byly realizovány ve stejném období a dokládají fakt, že „české cinéma vérité“ je širší proud, který není omezen

pouze na filmy nové vlny. Lze do něj zařadit i díla, jež s tímto hnutím bezprostředně nesouvisejí – jako např. *Tak blízko u nebe* (r. Vladimír Brebera, 1963), *Život bez kytary* (r. Jiří Hanibal, 1962), *Deštivý den* (r. Jiří Bělka, 1962), ke kterému napsal František Daniel scénář, a další.

Danielova evokace života mladistvých je dotvářena příklady dobové módy, způsobů trávení volného času (taneční zábavy, sportovní utkání, návštěvy klubů) a tehdejší popkultury. Důležitým prvkem snímku jsou bluesové písně v podání Evy Pilarové, které jsou začleněny přímo do příběhu a zaznívají bez přerušování na různých koncertech a vystoupeních. Daniel tento motiv ještě umocnil tím, že z Pilarové udělal jednu z klíčových postav své love story: hlavní hrdinka ke zpěvačce Evě obdivně vzhlíží a zároveň na ni žárlí, neboť spolužák, kterého tajně miluje, hraje v její kapele na klavír.

S žánrem teenagerského filmu pojí *Letos v září* také několik přímých aluzí – zejména na slavného *Rebela bez příčiny* (1955) ve scénách motocyklových závodů a milostného sblížení v planetáriu. Celkově však Daniel usiluje o to, aby divákovi představil zejména duševní svět dospívajících hrdinů. Za tímto účelem volí tradiční prostředek vnitřního monologu, v němž jsou naplno projeveny city obou zamilovaných, kteří jsou navenek spíše rezervovaní a cudní.

V souladu s veristickou poetikou obsadil Daniel do svého filmu naturšičky, málo známé profesionály nebo začínající herce. Výjimkou byla pouze Vlasta Chramostová v roli hrdinčiny chápající matky. Hlavní představitelka Zuzana Martínková, která ve snímku debutovala, udělala později zajímavou kariéru v italském filmovém a televizním průmyslu. Její filmový partner Ivan Touška se naopak herectví později už nevěnoval.

Letos v září se natáčelo od srpna do listopadu 1962. Po premiéře v dubnu 1963 si k němu navzdory nepříznivým recenzím našlo cestu přes půl milionu diváků. Později však snímek zapadl a Daniel se k režii již nevrátil. V roce 1969 emigroval do Spojených států, kde pokračoval ve své pedagogické činnosti a v osmdesátých letech působil jako umělecký ředitel Redfordova Sundance Institutu. Vloni na jeho počest uspořádal MFF Karlovy Vary „Den Františka Daniela“, během něhož bylo promítnuto i *Letos v září*. Ve čtvrtek 2. března v 18 hod. snímek odvysílá televizní kanál CS Film.

Letos v září (ČSSR 1963), režie: František Daniel, scénář: František Daniel, Zdeněk Dufek, kamera: František Valert, hudba: Ivan Řezáč, střih: Jaromír Janáček, hrají: Zuzana Martínková, Ivan Touška, Vlasta Chramostová, Lubor Tokoš, Eva Pilarová, Marta Kučírková, Lenka Machoninová a další. FS Barrandov, 85 min.